

Násilí v rodině

Mgr. Jiří Ammer a Mgr. Martina Ježková

SPONDEA, z. ú.

Obsah kurzu

- ◆ 1. setkání – Co je to násilí, jak vzniká a jak se s ním pracuje?
- ◆ 2. setkání – Práce s osobu, která je násilím ohrožena
- ◆ 3. setkání – Práce s osobu, která se násilí dopouští
- ◆ 4. setkání – Dopad násilí na děti. Práce se systémem. Modelové situace. Diskuze.

Podmínky pro splnění

- ◇ 80% docházka
- ◇ Aktivní účast na seminářích
- ◇ Závěrečné kolokvium:
 - ◇ 8.12. v 16:30 (1) a v 17:30 (2)
 - ◇ 15.12. v 16:30 (3) a v 17:30 (4)

Dnes trochu té teorie...

- ◆ Historie domácího násilí
- ◆ Prevalence domácího násilí
- ◆ Definice domácího násilí
- ◆ Druhy násilí a diferenciacie domácího násilí
- ◆ Etiologie domácího násilí
- ◆ Rámec práce v domácím násilím v České republice

Násilí v rodině

- ◆ Domácí násilí
- ◆ Násilí v rodině
- ◆ Zneužívání partnerem*kou
- (...)
- ◆ Intimní partnerské násilí (IPN)

Historie DN

- ◆ Ranné 18. století – právo mužů bít své ženy rozšířeno ve světě
- ◆ 19. století – první feministické vlny – od tohoto práva se postupně upouští
- ◆ Začátkem 20. století začínají policejní orgány řešit případy DN, ač bez zásahů vůči původcům
- ◆ Doba před 70. léty: tzv. **Věk popření**. Násilí se řešilo až ve chvíli, kdy eskalovalo k vraždě.
- ◆ 1971: první azylový dům pro týrané ženy v USA

Historie DN

- ◆ 1993: OSN vydává Deklaraci pro odstranění násilí na ženách, která žádá státy světa, aby DN vnímali jako kriminální akt
- ◆ 90. léta: ve světě vznikají první legální normy pro potírání DN
- ◆ 2004: v Česku do tehdejšího trestního zákona včleněna nová skutková podstata Týrání osoby žijící ve společném obydlí (dnes §199 trestního zákoníku)
- ◆ 2011: Istanbulská úmluva – první legálně závazný dokument v Evropě (Česko stále neratifikovalo)

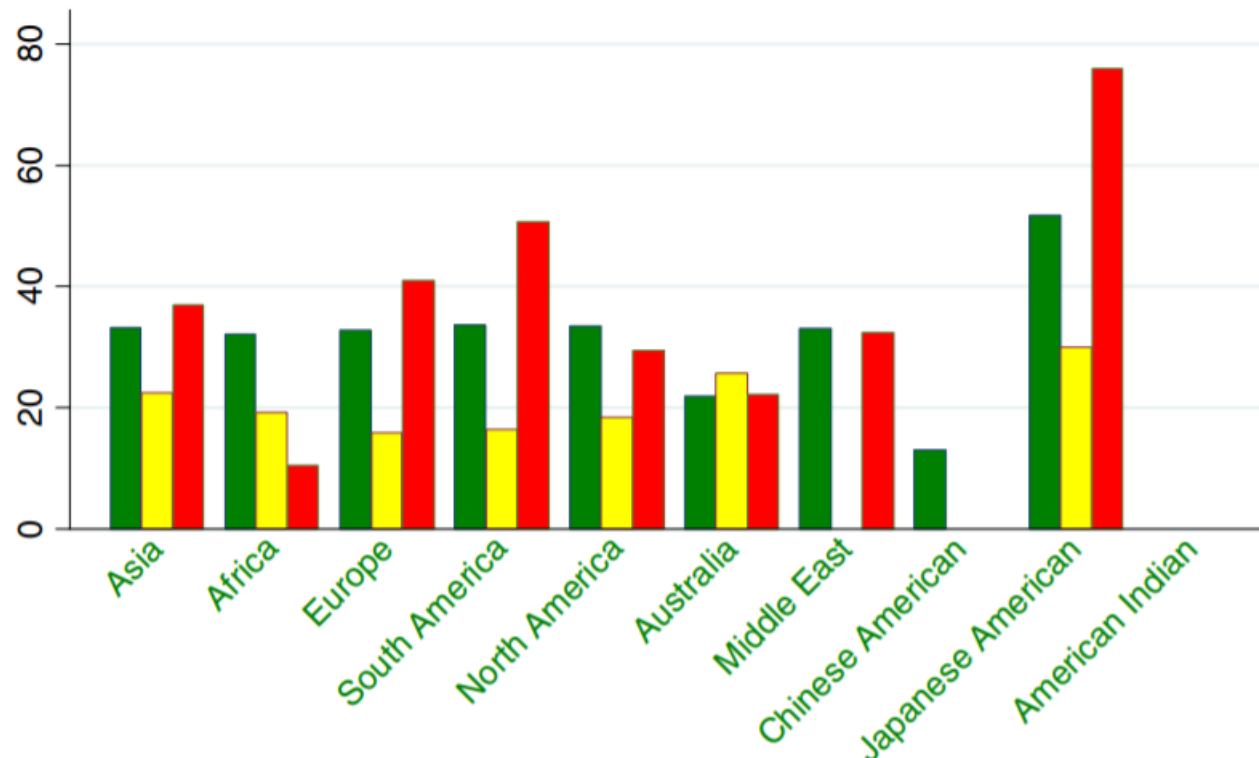
Jak moc je násilí rozšířené?

- ◆ V rámci projektu „Zlepšení praxe při prevenci, identifikaci a potírání domácího násilí prostřednictvím profesní specializace“ byl proveden v roce 2016 výzkum společností SocioFactor s.r.o a byla vydána publikace: Daniel Topinka (ed.): Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu.
- ◆ 56% respondentů nemá žádné zkušenosti s DN
- ◆ 18% svědci DN u rodinných příslušníků a cizích osob
- ◆ 17,7% respondentů zná případy DN jen z doslechu
- ◆ 15,5% tvoří oběti DN, 12,1% z toho jsou oběťmi partnerského násilí
- ◆ 1,9% původci domácího násilí
- ◆ 0,8% osoby, jež jsou zároveň oběťmi i původci domácího násilí

Jak moc je násilí rozšířené?

J Fam Viol (2010) 25:369–382

Alhabib, Nur, & Jones (2010)

Prevalence násilí na ženách během života

Fyzického

Emočního

Sexuálního

Definice pojmu domácí násilí

- ◆ „...je opakované násilné jednání nebo vyhrožování takovým jednáním, v jehož důsledku dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, nebo hrozí, že k němu dojde, a toto jednání se odehrává mezi osobami v rodinném nebo obdobném vztahu, které spolu žijí v bytě nebo domě. Přitom lze jasně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž útok směřuje.“

(Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., Zákonu na ochranu před domácím násilím)

Definice pojmu násilí

◇ „Násilí je jakékoli jednání vůči druhé osobě, které tím, že poškozuj, působí bolest, strach nebo ponížení, přinutí tuto osobu, aby udělala něco proti své vůli, nebo přestala dělat něco, co chce.“ *(Per Isdal, Násilí je možné zastavit)*

◇ Komunikace **MOCI**

◇ Druhému člověku to **UBLIŽUJE**, negativně to na něj dopadá

◇ **ZÁMĚR**

Formy intimního partnerského násilí

Fyzické násilí

- ◆ „Jemnější“ (velké uvozovky) formy: strkání, držení, shození, mačkání -> často modřiny
- ◆ Hrubé formy: facka, rána pěstí, kopání, škrčení, pálení, kroucení, ubližování předměty, užití zbraní -
> často modřiny, krvavé rány, zlomeniny,...
- ◆ *Fyzické násilí je většinou účelné, funkční a cílené, není náhodné a chaotické.*
- ◆ **Veškeré násilí je násilí.** (často tendence k bagatelizaci)

Formy intimního partnerského násilí

Sexuální násilí

- ◆ Urážení či zesměšňování v sexuální oblasti, nucení do sexu, nucení do různých sexuálních praktik, nucení do sledování porna, znásilnění
- ◆ Zahrnuje i reprodukční donucení (např. nemožnost užít antikoncepci proti své vůli)
- ◆ *Sexuální násilí je často aktem bezmoci v reakci na odmítnutí / odmítání. Je to nejdestruktivnější forma násilí.*
- ◆ Sexuální násilí je často cyklické – pokud se původci násilí dostane odmítnutí a sex si vynutí, příště je odmítnutí pravděpodobnější, bezmoc narůstá, násilí se opakuje.

Formy intimního partnerského násilí

Psychické násilí

- ◆ Ponižování, zesměšňování, degradace, konstantní kritika, křik, nadávky,...
- ◆ Kontrola, sledování, izolace,...
- ◆ Patologická žárlivost, konstantní vyvolávání pocitu viny
- ◆ Výhrůžky přímé (*zabiju tě, zmlátím tě, skončíš v příkopu...*) a nepřímé (*jestli...tak si mě nepřej... tak se neznám...*), vydírání

- ◆ *Psychické násilí je často způsob, jak zvládnout vlastní emoce skrze ovlivnění druhého.*

Bojím se, že mě opustíš

Nasadím ti pouta

Cítím se jistější

Připadám si méněcenný*á

Zařídím, aby ses cítil*a hůř

Připadám si významnější

Cítím se bezmocný*á

Ovládám tě

Připadám si silný*á a mocný*á

Formy intimního partnerského násilí

Materiální násilí

- ◆ Rozbíjení věcí, ničení majetku, mlácení do nábytku,...
- ◆ *I hněv směřovaný na věci je násilí, když slouží k zastrašení druhého.*

Formy intimního partnerského násilí

Další druhy násilí

- ◆ **Latentní násilí** – možnost, že se násilí znovu objeví (zvláště tehdy, když už se někdy objevilo)
- ◆ **Ekonomické násilí** – kontrola nad penězi a majetkem, omezování a výhrůžky v ekonomických záležitostech

Dotazy...?

Diferenciace násilí

- ◇ Obraz DN se v průběhu let proměňuje...
- ◇ *Intimní terorismus* („klasický“ obraz DN, *Intimate Terrorism*)
 - ◇ Azylové domy v 70. letech USA – vznikl předobraz týrané ženy (velmi traumatizovaná, bezmocná oběť DN)
 - ◇ Násilí je zde nástrojem moci a kontroly, extrémní nadvláda jednoho partnera, výrazná asymetrie, často závažné psychické i fyzické násilí
 - ◇ Izolace, stupňující se závažnost
 - ◇ Výrazně závažnější dopady na ohrožené osoby

Diferenciace násilí

- ◇ *Situační násilí / Obyčejné párové násilí (Situational/ Common Couple Violence)*
 - ◇ Násilí se vyskytuje jako důsledek nezvládnuté eskalace vzájemného konfliktu v partnerském vztahu
 - ◇ Více vázáno na běžný stres a krize ve vztahu
 - ◇ Není hnáno touhou po moci a kontrole
 - ◇ Více symetrický typ násilí
 - ◇ Méně závažné důsledky pro ohrožené osoby (sporné)
 - ◇ Tomuto typu násilí odpovídá až 65-90 % výskytu partnerského násilí! (Johnson & Leone, 2005)

Diferenciace násilí

Zásadní rozdíl mezi situačním násilím a intimním terorismem je v přítomnosti či absenci vzorců kontroly a moci

Diferenciace násilí

- ◇ *Psychické týrání (Mental Torment)*
 - ◇ Specifická forma intimního terorismu
 - ◇ Dominuje hrubý psychický teror, totální degradace oběti, výrazná izolace a kontrola, neustálé ponižování a udržování nadvlády
 - ◇ Fyzické násilí se objevuje velmi zřídka, spíše v začátcích jako izolované akty
 - ◇ Pomalá, ale kontinuální eskalace

Diferenciace násilí

◆ *Další druhy násilí*

- ◆ **Separáční násilí** – násilí je produktem rozchodové či rozvodové situace, jedná se o konfliktní ukončování vztahů, kdy se předtím násilí v páru nevyskytovalo
 - ◆ **Dating violence** – „randící násilí“ – čím dál častější forma, kdy se (často oboustranné) násilí vyskytuje u mladých párů, které spolu chodí
 - ◆ **Násilí na seniorech** – týrání seniorů příbuznými či pracovníky v sociálních zařízeních
 - ◆ **Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí**
-
- ◆ **Současné trendy v chápání DN** se přiklánějí k interaktivní povaze násilí – tedy že násilí vzniká určitým přispěním obou stran.

Dotazy...?

Etiologie intimního partnerského násilí (IPN)

Feministické teorie – genderový pohled na IPN

- ◆ Mnoho výzkumů a teorií v historii zhodnotilo, že IPN je primárně problémem mužského násilí na ženách, které je způsobené širšími společenskými strukturami a patriarchálními přesvědčeními, které podporují dominanci mužů a podřízení žen.
- ◆ Násilí je plodem patriarchálních postojů mužů vůči ženám a je třeba ho zastavit změnou patriarchálních struktur a genderovou reedukací mužů.

Etiologie IPN

Ale...

... násilí páchají kromě heterosexuálních mužů také heterosexuální ženy... a objevuje se také v homosexuálních vztazích...

Tak... jaktože je důsledkem patriarchálního uspořádání?

Etiologie IPN

- ◆ Kritika genderového pohledu
 - ◆ ideologické předpoklady místo metodologicko-vědeckých, metodologická nedostatečnost
 - ◆ selektivní sbírání informací a generalizace jistého druhu násilí na násilí obecně
 - ◆ rozjezd kvůli zkoumání výšeče IPN v azylových domech pro týrané ženy
- ◆ Autorka jednoho z nejvýraznějších feministických proudů na sklonku života prohlásila:
 - ◆ *„Nalézali jsme jen to, co jsme si k nalezení určili.“*

Gender-inkluzivní model

- ◆ Ženy se dle výzkumů dopouštějí podobné míry IPN jako muži
- ◆ Dle některých výzkumů dokonce častěji udeří první ránu
- ◆ Nepotvrdilo se, že ženy jsou násilné pouze v sebeobraně (femin. protiargument)
- ◆ Muži v heterosexuálních vztazích nejsou násilnější než v homosexuálních
- ◆ Lesbické vztahy jsou nejvíce násilné ze všech
- ◆ Intimní terorismus se projevuje u mužů i u žen

Gender-inkluzivní model

- ◆ Muž je silnější => ženy jsou IPN ohroženější (např. vykazují více zranění, úmrtí).
- ◆ S narůstající mírou kontroly (v jakémkoli vztahu) narůstá i míra agrese.
- ◆ IPN by tak mohlo být součástí obecně agresivnějšího interpersonálního stylu.

Hlavní teoretické proudy

◆ Feministická teorie

- ◆ Partnerské násilí je způsobeno patriarchální společností, která ospravedlňuje mužské násilí vůči ženám. Pachatelé jsou obyčejní muži, kteří jen uplatňují svá mužská privilegia skrze užití moci a kontroly.
- ◆ **Léčba:** Intervence, které povedou ke změně misogynních a patriarchálních přesvědčení, typicky skrze psychoedukační skupiny.

Hlavní teoretické proudy

◆ Kognitivně-behaviorální teorie

- ◆ Násilní jedinci jsou motivováni hněvem, žárlivostí, studem, depresí a dalšími intenzivními emocemi a impulzy, a taky získáním odměn a vyhýbání se trestům. Emoce a chování jsou udržovány iracionálními přesvědčeními a myšlenkami, a také jistými posilovacími principy, které vysvětlují principy sociálního učení.
- ◆ **Léčba:** Individuální nebo skupinová léčba, která klientům pomáhá identifikovat, rozrušit a nahradit pro-násilné a jiné dysfunkční myšlenky a přesvědčení, a získat pro-sociální interpersonální dovednosti.

Hlavní teoretické proudy

◆ Teorie rodinných systémů

- ◆ Interpersonální konflikt, dysfunkční vztahy a vzorce a nezdravé aliance či hranice jsou hlavními faktory IPN. Původci mohou být muži, ženy, nebo děti, kteří jsou motivováni uskutečňovat své individuální a vztahové potřeby, ale chybí jim nástroje k jejich dosažení.
- ◆ **Léčba:** Intervence se snaží edukovat páry a rodiny ohledně interakčních dynamik a zlepšit párový anger management, komunikaci a dovednosti řešení konfliktů. To vše s cílem dorazit do zdravějšího fungování. Typicky skrze spojenou (párovou) terapii nebo multi-párové skupiny.

Hlavní teoretické proudy

- ◆ **Psychologická/Na vhled orientovaná teorie**
 - ◆ Důvody partnerského násilí leží v jedinci, a to ve formě emočního a mentálního narušení, minulých traumat a vnitřních konfliktů.
 - ◆ **Léčba:** Intervence jsou nejvíce vhodné na individuální terapii, ale mnoho z nich lze také poskytnout v párovém či skupinovém formátu. Cíle léčby zahrnují léčení starých zranění, traumat a vnitřních konfliktů, dosažení větší vzhledu ohledně motivace a obranných mechanismů, či zlepšení sebedůvěry.

Hlavní teoretické proudy

◆ Attachmentová teorie a trauma teorie:

- ◆ Narušující zkušenosti v dětství vedou ke strukturálním změnám v mozku, jež mají vliv na narušený pocit „já“ a „druzí“ či na schopnost zvládat emoce a rozumět druhým lidem. Takoví lidé pak na vnímané (byť nereálné) nebezpečí reagují často fight/flight reakcí. Intimní vztah spouští stará emoční schémata s jinou citovo-vazební figurou, která jsou plná strachu a vzteku, což je „dobré hnojivo“ na půdu IPN.
- ◆ Tyto teorie vysvětlují převážně závažné formy IPN (profil výrazně nárokuje*ho a zároveň našťvané*ho partnera*ky).
- ◆ Léčba: Dlouhodobá psychoterapie (trauma a attachment informovaná)

Shrnutí teorií

- ◆ Široké spektrum IPN -> Nedostatečnost jednotlivých teorií -> Individualizovaná léčba
- ◆ IPN má multifaktorovou povahu
- ◆ IPN je nejčastěji vzájemné
- ◆ IPN nemusíme brát jako genderovou záležitost -> je to věc, která se dotýká celého rodinného systému -> holistický pohled na IPN (patriarchát pouze jako jeden z mnoha faktorů)

Dotazy...?

Český systém práce s IPN

◆ Intervenční centra

- ◆ V zákoně ukotvená sociální služba, musí být v každém kraji. Služby sociální, právní, psychologické – ambulantně, terénně, někdy i pobytově

◆ Azylové domy

- ◆ Většinou s utajenou adresou, poskytují dočasné bydlení pro ženy zasažené IPN a jiné služby

◆ Institut vykázání

- ◆ Policie ČR může na 10 dní vykázat původce násilí ze společného obydlí. Soud může pomocí PO prodloužit až na dobu jednoho roku

◆ Programy pro původce násilí

- ◆ Není ukotveno zákonem, hrazeno často z dotací...

◆ Centra pro dětství bez násilí

- ◆ Nový trend v ČR – středem zájmu je dítě

Děkujeme za pozornost!